

De Bolswarder Paardenmarkt

en een uitweiding over het vreemdelingenverkeer

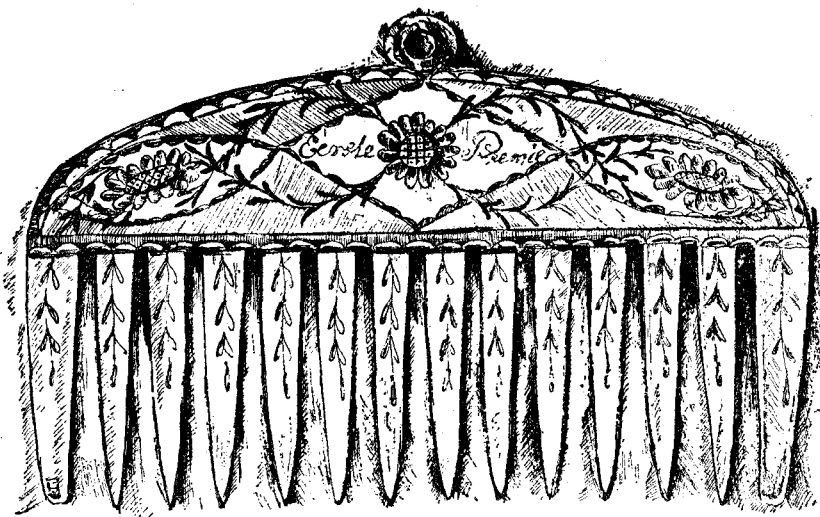
De Gemeentebesturen van de Friese steden en stadjes bejveren zich de aantrekkelijkheid van hun woonplaatsen voor vreemdelingen te bevorderen. Het is een ware wedloop tussen de burgemeesters van de elf Friese steden, wie het vreemdelingenverkeer het meest in zijn stad zou kunnen bevorderen.

De burgemeester van *Bolsward* heeft deze overheidstaak met kracht aangevat, eerst door het organiseren van tentoonstellingen van schilderijen van Limburgse kunstenaars, daarna van schilderijen uit het Rijksmuseum enz. Z. Edelachtbare had daarvoor de wind in zijn zeilen, want Bolsward heeft een meer dan 1000-jarige geschiedenis, was in de 15e eeuw aangesloten bij het Hanze-verbond en is nog

de Waterpoort ($\pm$ 1613) en vele 18e eeuwse particuliere gebouwen. In 1933 werd door een Vereniging, met Gemeentehulp, het Friesch Scheepvaart-Museum geopend, dat een overzichtelijk geheel geeft van de oude Zuider-Zeeschepen, de 18e eeuwse kofvaart en de Friese binnenscheepvaart. Een aparte afdeling is gewijd aan de oude stadsgeschiedenis, zilver, opgravingen en volkskunst.

IJlst is een stadje met oude werven, er is maar één monument van belang, het huis met de messing klopper (1669), eigendom van de vereniging Hendrik de Keyzer. Blijkbaar hadden toen alle andere huizen ijzeren kloppers op hun voordeuren.

Workum is, evenals de beide volgende stadjes, een oud Zuiderzee haventje. Aan

drachten enz. Andere Hindelooper kamers zijn in het Friesch Museum te Leeuwarden, Rijksmuseum te Amsterdam, Openlucht-Museum te Arnhem en Duitse musea te Berlijn (Markisches Museum), Neurenberg (Germanisches Museum) en Dusseldorf.

Staveren heeft wel een oude geschiedenis, doch is deels in zee verdwenen, zodat het geen monumenten heeft. De drinkbeker van het St. Antonisgilde (1397) is in het Friesch Museum te Leeuwarden.

Sloten, het kleinste Friese stadje met complete omwalling, waarin twee waterpoorten, is een openluchtmuseumje op zich zelf, aan het oude grachtje een 17e eeuwse pastorie.

De meeste Friese dorpjes hebben Romaanse of Gothische kerkjes van tufsteen of van baksteen (12e-16e eeuw). Verder treft men op het platteland nog aan: het Poptaslot te Marssum, 17e eeuwse gemeubeld; het Museum Stania-State met stijkkamers, oude landbouwwerktuigen en moderne en 18e eeuwse schilderkunst, het lapidair museum in het kloosterkerkje van Janum ($\pm$ 1180), de krypt onder het kerkje van Rinsumageest met bewerkte kapitelen (11e eeuw), 17e eeuwse plaatbakkerij te Makkum, Oudheidkamers op Ameland, Terschelling, Heerenveen, Drachten, de reservaten van It Fryske Gea enz.

Grotendeels worden deze musea beheerd door Oudheidkundige Verenigingen en stichtingen al of niet met overheidssteun.

Wij denken gewoonlijk dat deze overheidszorgen uitvindingen zijn van onze tijd van georganiseerd vreemdelingen-verkeer. Uit de hierbij afgebeelde manenkam,

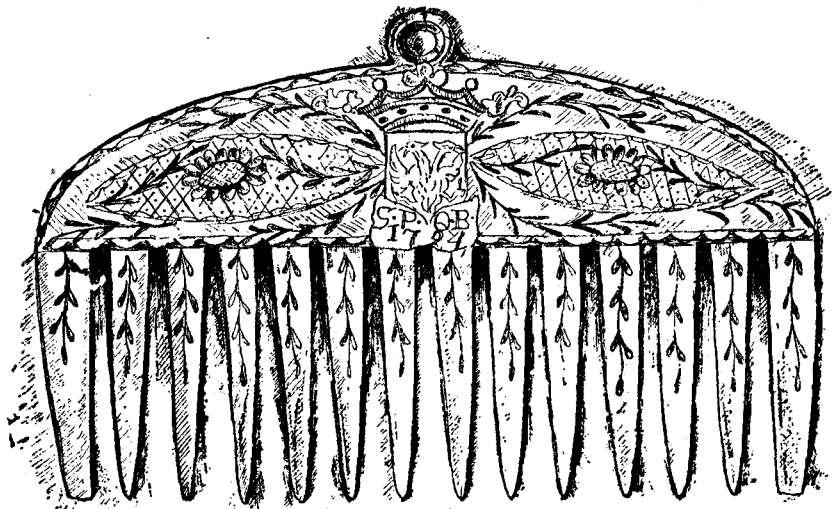
waarvan wij de geschiedenis precies kunnen nagaan, blijkt echter wel het tegendeel. Ik kocht deze antiquiteit vele jaren geleden bij een Leeuwarder antiquair, die zijn voorraad op boelgoeden in zijn omgeving had opgekocht. De kam was dus zeker uit oud Fries bezit. Het er op gegraveerde stadswapen van Bolsward en de vier voorletters: S(enatus) P(opulus) Q(ue) B(olswardiënsis) bewezen dat de kam een geschenk was van het Bolswarder Gemeentebestuur. Het jaar 1794 bewees, dat de schenking had plaats gehad in dat jaar. Bij het nazien van de advertentie-kolommen in de Leeuwarder Courant bleek het Gemeentebestuur in dat jaar een Paardenmarkt te hebben ingesteld, waarbij het de zilveren manenkam als premie had uitgelooft voor de koopman, die de meeste Friese paarden ter verkoop had aangevoerd. Toen kende men nog geen bovenlandse paarden uit Sleeswijk en Holstein, nog geen zware werkpaarden uit België en Zeeland en nog geen tractoren. Het Friese paard was nog het enige landbouw- en sierpaard. De Bolswarder Burgervader uit 1794 gaf reeds het goede voorbeeld van bevordering van vreemdelingen verkeer naar zijn stad, dat de tegenwoordige Friese Burgemeesters, op gelukkige wijze, allemaal weer volgen. En wij kunnen er wel zeker van zijn, dat zijn optreden in 1794 al evenzeer werd gewaardeerd als tegenwoordig. Wij weten ook hoe Z. Edelachtbare van nu meer dan 150 jaar geleden aan dit cadeau kwam. Hij stapte naar de Bolswardse zilversmid Bernardus Eerdmans, die zeker op een van de stijlvolle grachtjes van het stadje zijn zilversmidswinkel en achtergelegen werkplaats had. Als wij over voldoende fantasie beschikken zien wij de meester trots op de hem verstrekte overheidsopdracht, een stuk zilver smeden en uitzagen en graveren. Het is een eenvoudig werkstuk. De graving in Lod. XVI is grof. De tijd van de grootmeesters op zilversmidsgedebied was voorbij. Dit was de 17e eeuw, toen Claes Baerdt te Bolsward zijn onvolprezen schotels met bloemen en insecten versierde. Dat het een werkstuk van Bernardus Eerdmans is, weten wij omdat de meester op de kam zijn meesterteken B. E. heeft geslagen. Zie afbeelding van de voor- en achterzijde van de kam hierbij gereproduceerd.

Doordat in Bolsward nogal wat oude gildepapieren bewaard zijn gebleven, kunnen wij ons Eerdmans bedrijf goed reconstrueren. In 1775 legde hij de gilde-proef af. Zijn meesterstuk was een z.g.n. draadwerkersproef. Hij wordt dan ook speciaal genoemd Meester-draadwerker. Zijn gildeproef, een filigreinen beker, is in bezit van het Friesch Museum. In mijn in 1927 verschenen verhandeling over Fries zilver kon ik een 7-tal leerlingen opnoemen, die tussen 1778 en 1792 door hem werden opgeleid. Hieronder was ook zijn zoon Henricus. De zilversmeden kregen ook geregeld opdrachten om dergelijke zilveren prijzen voor volksfeesten te maken. Van de gouden en zilveren zwepen, die in de 18e en 19e eeuw werden uitgelooft, is een schitterende collectie van meer dan 50 stuks bewaard gebleven, die omstreeks 1800 door de boterkoopman en zeehandelaar Sake Meintes Visser te Akkrum bij harddraverijen van paarden onder de man en gespannen voor krompanelen chaisen, waren gewonnen.

Ook bij hardzeilerijen aan de Oude Schouw, bij kaatspartijen enz. werden zilveren prijzen uitgelooft als z.g.n. tuigjes, kaatsballen, tabakspotten, aansteekcomfren, lepels enz.

Behalve door gemeentebesturen werden deze wedstrijden door andere belanghebbenden uitgeschreven, o.a. dikwijls door nabij wonende kasteleins, eveneens.... ter bevordering van het vreemdelingen-verkeer.

NANNE OTTEMA.

rijk aan monumenten uit voorbijgegangene eeuwen: De Martini-kerk, een Gothische kathedraal, die gerestaureerd wordt, de kloosterkerk van de Franciskaner monniken, de Broekerkerk, een interessant stadsplan, oude stadswallen. Mooie particuliere huizen en een van de mooiste stadshuizen, uit het begin van de 17e eeuw.

Leeuwarden heeft als Gemeentemusea het Prinsessehof en het Coulon-Huis respectievelijk met een inhoud van Chinese, Japanse ceramiek, Indische kunst, Friese volkskunst en klederdracht grotendeels afgegaan door de Ottema-Kingma-Stichting. Beide zijn opgericht in 't begin van de 20e eeuw, waarnaast het reeds in 1877 opgerichte Friesch Museum het aantrekkingspunt is voor ieder, die belang stelt in de Friese geschiedenis en cultuur, Natuur-historisch Museum en de monumenten, Kanselarij en Waag (beide nog uit de 16e eeuw), zijn Stadhuis (18e eeuw), Prinsentuin, plantsoenen enz.

Harlingen is van de Friese steden 't rijkst aan oude particuliere gebouwen en pakhuizen voornamelijk langs en bij zijn Zeehaven zijn Stadhuis (18e eeuw) met waardevol meubilair o.a. Harlinger uurwerken. Ook hier werd door de Heer Simons, zoon van een burgemeester, reeds in het begin van de 20e eeuw een tentoonstelling georganiseerd betrekking hebbende op de rijke geschiedenis van deze Friese Zeehaven.

Franeke met zijn stille dromende grachten heeft nog het type van een oud Akademy-stadje, doch is daarnaast het centrum van de nog steeds bloeiende oude kaatssport. Onder de monumenten tellen wij 't stadhuis van 1591, de kerk gewijd aan de heilige Martinus met zijn vele Renaissance grafstenen, het planetarium in 1781 gesticht door de wolammer amateur-astronoom Eise Eisinga, het Gemeente Museum is gevestigd in een oud Professorshuis (1746) hoofdbezienwaardigheid de zilveren Globe-beker uit 't begin van de 17e eeuw. Het stadje heeft aan zijn Oostzijde nog zijn wal en zelfs een stadspoort van $\pm$ 1800, de enige die in Friesland bewaard bleef.

Ook *Dokkum* heeft nog een deel van zijn stadswallen en zelfs een paar korenmolens op zijn dwingers. De monumenten in het op de oude Bonifaciusterp gelegen stadje zijn: het 18e eeuwse stadhuis, dat bezienswaardig is om zijn goudleer, binnenbetimmeringen, meubilair enz.; het admiraliteitsgebouw (1618) en de stalswaag (1752), waar in 1950 de verzamelingen van de Stedelijke Oudheidkamer zijn opgesteld.

Sneek is de marktstad van de Friese Zuid-Westhoek. Het heeft een rococostadhuis (1760), een N.H. kerk vroeger gewijd aan de Heilige Martinus van $\pm$ 1600, waarin nog Gothische fragmenten,

het marktplein de N.H. kerk, vroeger gewijd aan de H. Geertruida ($\pm$ 1523) met laat Gothisch kerk-meubilair, een stadhuis (1725) en verscheidene particuliere huizen w.o. een koopmanshuis eigendom v. d. Vereniging Hendrik de Keyzer.

Hindeloopen. De N.H. kerk heeft een Renaissance toren (1658), er is een 18e eeuwse havengebouw, in de volksmond de leugensbank ($\pm$ 1660); in het oude raadhuis ($\pm$ 1660) het museum „de Hidde Nijland stichting“, dat een overzicht geeft van de oude stadsgeschiedenis, cultuur, kleder-

In tinkstien foar in weardich strider

Men hat lêze kinnen fan it oerdragen oan 'e famylje fan de symbolyske hulde, tatocht foar it striben fan de al lang lyn forstoarne Douwe de Jong út Idaerd. Dat barde by gelegenheit fan it 50-jierrich bisten fan it Koöperatyf bûterfabryk yn Roardhuzum en it hat ús muoid, dat wy dêrre net by wêze koenen.

Hwant it hat fêst sa west, dat der doe wurden sein binne, dy't hiel Fryslân hearre moatten hie, omdat it oer immen gyng, dy't troch syn wurk syn greate leafde oan Fryslân jown hat. It hat fêst sa west, dat de foarsitter fan it fabryksbistjûr, Jan Sikma, âld-Idaerder, en de hear Bakhoven, ús siktaris fan it F.R.S., doe bisocht hawwe om him to sketsen, sa't hy bistie. Hwant hja koene him beide, hja wisten hwat hy woe en hwat'r dien hat, hja wisten dat hy mei nea to brekken trou en mei in folsleine opoffering him joech. De iene sil it meast hawn hawwe oer syn skreppen by de tarieding om

sa fier to kommen, dat it fabryk der kaem en oer syn lange tsjinst as skriuwer fan de Koöperaesje.

De oare liet fêst foar syn tahearers libje itjinge de Jong foar de Fryske fêfokkerij en binammen foar de P.C.V. dien hat en hy sil 'r op wiisd hawwe, dat it ideael fan de forstoarne wie: de moaije Fryske kou mei it moaije jaer. Hwant dy't wolris yn it Idaerder bûthús west hat, wit dat dêr mannich bist mei in kant krús en mei in moai jaer to pronkjen stie.

Yn dy geast koene de beide sprekers har utere hawwe en al seine se hwat oars, as men dan sa graech sizze wol, dêrfan bin ik oertsjûge, dat hja it hert fan de tahearers birikten.

Hwant hja hiene it oer in man, dy't oan Fryslân en binammen oan de Fryske Jongerein dit kostbre erfskip neillitten hat, dat hja hawwe to striden meimankoar en net oars as foar it bêste en moaije.

13-9-1950.

△